

ἐν τῷ αὐτῷ μεγάρῳ ἐκτεθέντος τότε ἀδάμαντος τοῦ Κοχινούρ, Ὀκνηρόν Ἡγεμόνα (Idle-King) ἀποκαλέσαντες αὐτόν;

Φ. Α. Β.

ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΝ.

Αὕτη ἡ μεγάλη καὶ πλοῦτον ἄπειρον ἐγκλείουσα χώρα, τῆς ὁποίας ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος τὸ εὐρὺ μέλλον πρὸ εἴκοσι τριῶν περίπου αἰώνων προσέειπε, τοῦ Νείλου δῶρον ἀποκαλέσας αὐτήν, ἀνεπτύχθη σπουδαίως ὑπὸ τὴν ὕλικήν ἐποψίν, ἀπὸ τῶν μεγαλουργῶν ἡμερῶν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, τοῦ ἐνδόξου αὐτῆς ἀντιβασιλέως. Ὀλίγοι τῶν εἰς διοίκησιν λαῶν καλουμένων ἡγεμόνων ἠννόησαν τὸν λαὸν καὶ τὴν χώραν, ἥς τὰς τύχας τοῖς ἐνεπιστεύθησαν, τοσοῦτον καλῶς, ὅσον εἶχεν ἐννοήσει τὴν Αἴγυπτον ὁ φρόνιμος ἐκεῖνος ἀνὴρ, αἱ δὲ ἡμέραι τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ μεγάλου τούτου μεταρρυθμιστοῦ προπαρασκευάσαν κατὰ μέγα μέρος τὸν διὰ τὴν Αἴγυπτον μεταγενέστερον χρυσοῦν αἰῶνα, διότι αἰὼν ἀληθῆς Περικλέους δύνανται νὰ θεωρηθῶσι τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη διὰ αὐτήν. Δὲν ἔλειψαν, εἶναι ἀληθές, οἱ κατακρίναντες τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ, ὡς ἀποκλειστικῶς ἐπιδιώξαντα τὴν ὕλικήν τοῦ τόπου ἀνάπτυξιν, καθόλου δὲ παραμελήσαντα τὸ ἠθικὸν τῶν Ἀράβων μέρος. Οἱ τοιοῦτον μῶμον προσάπτοντες αὐτῷ, ἢ ἐλησμόνησαν, ἢ καθ' ὁλοκληρίαν ἀγνοοῦσι τί ἐστὶ Ἀραβ. Ὑπάρχουσι λαοὶ, τοὺς ὁποίους ἤθελέ τις βεβαίως θεωρηθεῖ ἐγνωστῆς σφόδρα, ὀριστικῶς ἀδιορθώτους ἀποκαλῶν αὐτούς· περὶ ὧν ὅμως δύναται ἀδιστάκτως νὰ προείπῃ, ὅτι ἐπὶ αἰῶνας ἴσως ἔτι θέλουσι μένει εἰς κτηνώδη καὶ βάρβαρον κατάστασιν, τοσοῦτον ἡ λέπρα τῆς ἀβελτηρίας ὑπάρχει ἐριζωμένη ἐν αὐτοῖς. Τοιοῦτος ὁ Ἀφρικανικὸς λαός. Τὴν δὲ πικράν ταύτην ἀλήθειαν δὲν εἶναι χρεῖα νὰ προχωρήσῃ τις μέ-

χρι τοῦ ἐνδοτέρου τῆς Ἀφρικῆς, ἵνα τὴν ἐννοήσῃ. Τοῦ ἐσωτερικοῦ ἡ ἀθλία κατὰστασις ἀντανάκλα, ὡς μορφή ἐν κατόπτρῳ, ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Ἀφρικῆς Ἀράβων.

Λαοὶ τοσοῦτον κτηνωδῶς ἐνδιδαιτώμενοι καὶ ἐν τοιοῦτῳ ἀμαθείας καὶ τυφλώσεως βορβόρῳ σπηδόμενοι, βραδέως πολὺ μετροῦν τὸν παρερχόμενον χρόνον καὶ μετὰ αἰῶνας μόλις δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θέλουσιν ἐξέλθῃ τῆς βαρυνούσης αὐτοὺς βαθείας νάρκης. Καὶ τῆς τοιαύτης δὲ ἀθλίας καταστάσεως ἐκεῖνο ὕπερ θέλει ταχύτερον τοὺς ἐξάξει, εἶναι ἡ ὕλική ἀνάπτυξις. Τοῦτο εἶχεν ἐντελῶς ἐννοήσει καὶ ὁ Εὐρωπαῖος μᾶλλον ἢ Αἰγύπτιος ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ἐπὶ τῆς ὕλικῆς τοῦ τόπου ἀναπτύξεως ἐπέστησεν ὁλόκληρον αὐτοῦ τὴν προσοχήν. Οὐδεὶς ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἐπεδίωξε τοσοῦτον ὅσον ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τὰς μετ' Εὐρωπαϊῶν σχέσεις, τῶν Εὐρωπαϊῶν ἰδίως ἐκείνων παρ' ὧν ἐδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ὠφέλειαν, ὠφελῶν συγχρόνως αὐτούς. Εἰσῆγαγε πολλὰς ζωογόνους Εὐρωπαϊκὰς θεσμοθεσίας, ὅπου καὶ ὅσον ἐδύνατο, ἐπλούτησε μὲ γεωργικὰς μηχανὰς, βραχίονας πολυτίμους, τῆς χώρας πολλὰ μέρη ἐνδότερα, διευκόλυνε τὰς μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ σχέσεις καὶ, ἀποθανὼν, κατέλιπε, κληρονομίαν πολύτιμον τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ, τὸ σχέδιον, ἔστω καὶ ἀόριστον ἔτι, τοῦ ἤδη τὸ Κάϊρον μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐνοῦντος σιδηροδρόμου.

Ἐπῆλθε κατόπιν ἡ αἰμύνηστος ἐκείνη διὰ τοῦ κόσμου τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολέμου ἐποχῆ, καὶ ἡ ἱστορικὴ τοῦ βάρβαρος ὑπερτίμησις μετέβαλεν εἰς ἀληθῆ μεταλλαίαν χρυσοῦ τὰς ἀπείρους τῆς Αἰγύπτου πεδιάδας. Μόνον ὅσοι ἔζησαν τότε ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἢ τυχαίως διέβησαν ἐκεῖθεν, ἐνθυμοῦνται τὴν μεγάλην ἐργασίαν, τὴν μεγάλην κίνησιν, τὴν μεγάλην ζωὴν, ἣν ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη περιεβλήθη. Τί μακρὰ καὶ χαρμῶσυνος πλουτοφόρου ἀνταλλαγῆς ἐποχὴ! Ὁ Νεῖλος ἐξέχεεν ἀφ' ἐνὸς εἰς Ἀλεξανδρείαν τῶν

παρ' αὐτοῦ γαλακτουχομένων ἐπαρχιῶν τὰ πλούτη, καὶ ἀφ' ἐτέρου τὰ καθ' ἐκάστην εἰς τὸν λιμένα ἐκείνον εἰσερχόμενα ἀτμήρη σκάφη, ἔνδον ἑκατοστίων κιθωτίων ἐκόμιζον τὸ ἀεικίνητον τοῦ πλούτου νεῦρον. Μετὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως ἐκείνην ἡ Ἀλεξάνδρεια περιεβλήθη νέαν καθ' ὅλα ζωὴν. Κατέστη ἀγνώριστος σχεδόν. Ἐκεῖνοι οἵτινες πρὸ εἰκοσαετίας γνωρίσαντες τὴν πόλιν ταύτην, τὴν ἐπανίδωσι σήμερον, θέλουσι πολλαχοῦ παρατηρήσει τὰ ἔχνη τῆς προσφάσεως τῆς μαγικῆς ταύτης ράβδου, ἣτις καλεῖται μέταλλον.

Ὁφθαλμὸς τῆς Ἀφρικῆς πρὸς τὴν Εὐρώπην ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἐμφαίνει καὶ διὰ τοῦ ἐνόματός της αὐτοῦ, ὁποῖαν σπουδαίαν θέσιν ἀπὸ χρόνιων ἀρχαιοτάτων κατεῖχεν ἐν τοῦ κόσμου τῇ πορείᾳ. Ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶναι, καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ ὑπὸ γεωγραφικὴν ἐπαψιν, ὁ λαμπρότερος φανὸς ἐξ ὧν ὁ ἀθάνατος αὐτῆς ἀνάδοχος, τὸν κόσμον πρὸ δύο χιλιάδων διακοσίων περίπου ἔτων φωταγωγῆσας, ἤναψε. Ὁ δὲ προαιώνιος οὗτος φανὸς διττὰ ἐξέπεμψε πυρὰ ἐν ἡμέραις καθ' ἃς τὰ γράμματα καὶ ἡ ἰδέα ἐφωταγώγουν τὴν ἐν μέσῳ σκοτίας πλανωμένην ἀνθρωπότητα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, κέντρῳ τοῦ σοφοῦ κόσμου μέχρι τοῦ ἐβδόμου μ. χ. αἰῶνος, ἐσυστήθη ἡ περιώνυμος ἐκείνη βιβλιοθήκη, ἡ οὐχὶ ἔλαττον τῶν ἐπτακοσίων χιλιάδων τόμων ἀριθμοῦσα καὶ τὴν ὁποῖαν τῷ 640 μ. χ. ὁ Ὁμάρ ὀλόκληρον παρέδωκεν εἰς πῦρ. Ἐνταῦθα συνέστησεν ὁ Πτολεμαῖος τὴν αἰμίμηστον ἐκείνην σχολὴν, ἐκ φιλοσόφων, γραμματικῶν, ποιητῶν καὶ τοσοῦτων ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν συγκειμένην, μέχρι δὲ τῆς III. Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος διατηρηθεῖσαν. Ἐνταῦθα ἐπὶ τέλους ἐγράφη ἑλληνιστὶ ἐπὶ περγαμηνῆς ὁ τὴν Παλαιὰν Γραφὴν περιέχων καὶ εἰς τὸν κόσμον ὅλον γνωστὸς Ἀλεξανδρινὸς κώδης.

Σήμερον ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶναι ἡ πρώτη τῶν περὶ ἡμᾶς ἐμπορικῶν πόλεων, ἀνωτέρα καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τοῦ σπουδαίου καὶ θετικῶ ἐμπορίου τὴν ἐπόψιν. Πλὴν δὲ τούτου εἶναι καὶ ἡ μάλλον πάσης

ἄλλης συνενούσα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ βίου τὴν τρυφήν καὶ ἡδυπάθειαν μὲ τῆς Ἀνατολικῆς ζωῆς τὴν ὕλικότητα εἶναι ἡ πόλις, ἐν ἣ ὁ φθάνων ξένος βλέπει τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ συστήματος τὴν τάξιν πρὸς τὴν Ἀραβικὴν συγκρουομένην ἀταξίαν ἡ πόλις τῶν ἀκρῶν, τέλος πάντων, ἂν δύναται νὰ τὴν ἀποκαλέσῃ τις οὕτως. Ἀπέναντι τῆς κυρίας πόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μεγάλων καὶ πολυτελῶν οἰκοδομῶν ἀπλοῦται ἡ δυτικὴ παραλία μὲ τὰς ἐπ' αὐτῆς, ὡς κυφέλας ὑπερμεγέθεις, ἐκ χρώματος ἀπλοῦ καλῶς καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς τρωγλοδύτης Ἀραβίας ἐπαμένους ἀπέναντι τοῦ ἔχθρου καὶ τῆς εὐδαιμονίας, ἡ ἐσχάτη πενία καὶ ἀθλιότης. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πόλει, αἱ αὐταὶ περίπου ἀντιθέσεις παρ' ὁδοῦς εὐρείας καὶ κανονικᾶς, συνοικίαι σκοτειναὶ καὶ ἀδιέξοδοι, οἰκίαι πενιχραὶ, ζῶσαι ἐνδείας φωλεαί, πλησίον Εὐρωπαϊκῶν ἀνακτόρων, νέφη σκιάζοντα ἔτι τὸν αἴθριον καὶ γελοῦντα τῆς πόλεως οὐρανόν, καὶ τὰ ὅποια ὁ ἤδη ἀνατέλλων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ὕλικῆς εὐημερίας ἥλιος θέλει βεβαίως διασκεδάσει μίαν προσεχῆ ἡμέραν.

Ἐν Καίρῳ, αἱ ἀντιθέσεις αὗται προσβάλλουσι ζωηρότεροι ἔτι τὸν ἀφικνούμενον ξένον. Ὅδοι εὐρύτατοι καὶ κανονικαί, λεωφόροι μεγαλοπρεπεῖς καὶ θαυμάσιαι, καὶ ὁμοῦ, καὶ αἱ μὲν καὶ αἱ δὲ, πολλαχοῦ διακλαδιζόμεναι ὑπὸ σκολιῶν στενωπῶν, ὑπὸ ζοφερῶν καὶ ἀδιεξόδων λαβυρίνθων, ἐν οἷς κατὰ πᾶσαν σχεδὸν τοῦ ἔτους ὥραν ἀναπνέει τις κόπρου καὶ βορβόρου ἀτμοσφαῖραν, καὶ τῶν ὁποίων πολλοὺς πολλάκις δύο ἄνθρωποι ἀδύνατον νὰ διέλθωσιν ὁμοῦ. Ἐπίσης καὶ καθόσον ἀφορᾷ τὰς οἰκοδομὰς παρὰ τὰ νῦντα οἰκιῶν τριορόφων καὶ ὑψηλοτέρων, ὅλων πολυτελῶς οἰκοδομημένων, εὐτελεῖς καὶ πενιχροὶ πολλάκις οἰκίσκοι, ἀπέναντι δὲ θεάτρων πλουσίων καὶ καφεναείων ἐφαμίλλων πρὸς τὰ ἐν Εὐρώπῃ, ἔλσεινὰ καὶ ρυπαρὰ καταγώγια εἰς ἄλλος δέκατος ἑννατος αἰὼν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ διαλάμπων ἀντικρυ ὀρθίου ἔτι τοῦ ζοφεροῦ μεσαιῶνος. Ὅτε πρὸ διετίας περίπου, ἐκ Γαλλίας ἐπα-

νερχόμενος, ἐπεσκέφθην κατὰ πρῶτον τὴν πόλιν ταύτην, ἐνόμισα ὅτι εἶχον ἀπέναντί μου δύο χωριστάς πόλεις, εἰς πόλεις ἀντιθέτους κειμένας καὶ ὁμῶς ἐγγιζούσας ἀλλήλας. Ὅτε ἰδίως, ἐσπέραν τινα, ἐξερχόμενος τῆς Ὀσβεκίας, τερπνοῦ ὑπαίθρου ἐνδιαιτήματος, εἰσῆλθον εἰς μίαν τῶν παρὰ τὴν εἰσόδον τῆς πόλεως ἀδιεξόδων στενωπῶν μὲ τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς τοὺς ἤχους ἐναύλους ἔτι ἐν τῇ ἀκοῇ, ἐνόμισα ὅτι ἐπῆδησα ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἡμισφαίριον καὶ δι' ἐνὸς πηδήματος εὐρέθην ἐκ τοῦ *Boulevard de Sevastopol* εἰς τῆς Ἀφρικῆς τὸ ἐνδότερον.

Τοιοῦτον καὶ σήμερον ἔτι τὸ Κάϊρον. Ἀνεξαρτήτως μολαταῦτα τῶν βαρβαρότητος καὶ ἐποχῆς μεμακρυσμένης λειψάνων τούτων, ἅτινα ἐν δυσὶ ταύταις ταῖς πόλεσιν ὄρθια ἔτι, θέλουσιν ἐντὸς μέλλοντος προσεχοῦς ὅπωςδὴποτε καταπέσει καὶ ταῦτα ὑπὸ τὸν πέλεκυν τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ τὸ Κάϊρον ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν καὶ σήμερον ἐξακολουθοῦν νὰ ἦναι τοῦ πλούτου τοῦ μεγάλου ποταμοῦ αἱ φυσικαὶ μεγάλαι καὶ ἀεικίνητοι δεξαμεναί. Πλὴν τούτου δέ, τὸ Εὐρωπαϊκὸν περὶ τὸ ἐμπορεύεσθαι σύστημα ἐπεκτείνεται σπουδαίως καθ' ἑκάστην, ἐν Ἀλεξάνδρεια πρὸ πάντων ἕκαστος ἐνταῦθα ἀναπνέει ἐντὸς κύκλου ἀξιολόγου τῆς Εὐρωπαϊκῆς τάξεως καὶ εὐζωίας τὴν εὐώδη ἀτμοσφαῖραν. Ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶναι ἡ ζῶσα εἰκὼν τῶν ἐν μεγάλῳ κύκλῳ σπουδαίων συναλλαγῶν. Ὅποια ἀένναος κίνησις, ὅποια καὶ προϊόντων καὶ ἐργασιῶν ποικιλία, ὅποια βαθεῖα καὶ εἰλικρινὴς περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς χώρας γενικὴ πεποίθησις τέλος πάντων! Ἀθροίσατε πολλῶν ὁμοῦ Ἀνατολικῶν πόλεων, τῆς Ὀδησσοῦ, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ πέντε ἢ ἕξ πρὸς ταύτας ἄλλων, τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, καὶ πάλιν ἀμφίβολον ἂν φθάσητε τὸ τῆς Αἰγύπτου, ὅλον σχεδὸν διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας διευθυνόμενον εἰς τὰ μέρη τῆς καταναλώσεως.

Τῆς δὲ μεγάλης καὶ διηνεκοῦς ταύτης κινήσεως, ἐννοεῖται ὅτι τὸ ζωουργὸν νεῦρον εἶναι ὁ βάμβαξ. Πρὸ τοῦ 1863, πρὶν τοῦτέστι ὁ Ἀμερικανικὸς πόλεμος ἀναγκάσῃ τὴν ἐν Εὐρώπῃ βιομηχανίαν νὰ ζητήσῃ ἀλλαγοῦ τοῦ Νέου Κόσμου τὸ πρὸς τροφήν αὐτῆς ἀπολύτως ἀναγκαῖον ποσόν, ἡ ἔτησία ἐξαγωγή τοῦ προϊόντος τούτου δὲν ὑπερέβαινεν ἐν Αἰγύπτῳ τὰς 160,000 κατὰ μέσον ὄρον δεμάτων. Ἐκτοτε δέ, συνεπεία τῆς μεγάλης ὑπερτιμῆσεως τοῦ εἵδους τούτου, ἐπὶ τοσοῦτον ἀναπτύχθη ἡ ἐν Αἰγύπτῳ καλλιέργειά του, ὥστε ἡ τελευταία ἐξαγωγή, ἐννοῶ τὴν τοῦ 1873, ἔφθασε τὰς 800,000 δέματα, τέσσαρα τοῦτέστι ἑκατομμύρια σχεδὸν τουρκικῶν κανταρίων. Οὕτω σήμερον ἡ Αἰγύπτος κατέστη εἰς σπουδαῖοις τῆς παγκοσμίου τοῦ ἀναγκαιοτάτου τούτου προϊόντος βιομηχανίας συντηρητῆς, χορηγοῦσα τὸ ἑβδομον μερίπου τοῦ κατ' ἔτος ἐν Εὐρώπῃ καταργαζομένου ποσοῦ. Πλὴν δὲ τοῦ ἀξιολόγου τῆς ποσότητος, καὶ τὸ ἐκλεκτὸν τῆς ποιότητος τοῦ Αἰγυπτιακοῦ βάμβακος εἶναι ἐν ἑτερον πρόσθετον τῆς φύσεως σπουδαῖον δώρημα. Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ ἄριστον τοῦτο πρὸς τὴν ἐξόδευσιν τοῦ προϊόντος βοηθημα τῆς ποιότητος ὀφείλεται προπάντων εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν φύσιν τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους. Ὀφείλεται μολαταῦτα ἐπίσης σχεδὸν καὶ εἰς τὴν τακτικὴν τῆς ἀτμοσφαίρας πορείαν ἴσως εἰς τοῦτο πλεονέτερον ἢ εἰς ἐκεῖνο.

Ἐν Αἰγύπτῳ, πᾶν ὅ,τι σπείρεται καὶ καλλιεργεῖται, δὲν περιμένει τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς διαθέσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐκ τῶν συνεχῶν τοῦτέστι ἡ σπανίων ἐκείνων βροχῶν, αἵτινες, παρακαίρως ἐπερχόμεναι, δύνανται νὰ περιορίσωσι τὸ φυτὸν, μήπω ἀναπτυχθὲν ἢ καὶ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν νὰ βλάψωσι τὴν ποιότητά, ἐν ὥρᾳ συγκομιδῆς. Δὲν τὴν περιμένει τοῦλάχιστον τοσοῦτον, ὅσον εἰς τὰ ἡμέτερα μέρη, ἀπολύτως ἐκ τούτων ἐξαρτώμενον. Ἐν Αἰγύπτῳ, σπανίως βρέχει, ὅταν δὲ βρέξῃ ἐπὶ τρεῖς καὶ

τέσσαρας διαρκῶς ἡμέρας, οἱ Ἀραβες θεωροῦσι τοῦτο ὡς ὑπερφυσικόν τι σχεδὸν φαινόμενον. (*) Τὸ πλεονέκτημα δὲ τοῦτο, τὸ διὰ τῶν μυρίων διακλαδώσεων τοῦ Νείλου χορηγοῦν τῇ γῇ τὸ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὕδωρ, χωρὶς νὰ τὴν περιμένη ἐκ τῶν ἰδιοτρόπων πολλάκις τῆς ἀτμοσφαίρας διαθέσεων, ἔχει, ἐννοεῖται, ὁμοίαν σωτήριον ἐπιρροὴν καὶ ἐφ' ὅλων τῶν ἄλλων τῆς χώρας προϊόντων. Διὰ τὰ γεννήματα ἰδίως, πλεότερον παντὸς ἄλλου προϊόντος ἔχοντα ἀνάγκην ὕδατος, ὥπως ἀναπτυχθῶσι, τοῦ Νείλου τὰ διαρκῶς ποτίζοντα τὰς παρ' αὐτὸν παραγωγὰς ἐπαρχίας νάματα, εἶναι ὅ,τι διὰ τὸ βρέφος, τῆς μητρὸς οἱ μαστοί.

Ὅποیان ἔχει σπουδαιότητα τὸ φυσικὸν τοῦτο πλεονέκτημα, θέλει καλῆτερον ἐννοῇσαι πᾶς τις, ὅταν μάθῃ, ὅτι εἰς τινὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Αἰγύπτου μέρη, δις τοῦ ἐνιαυτοῦ σπείρουσι καὶ συλλέγουσι δημητριακοὺς καρπούς. Εἰς τοῦτο συντελεῖ, ἐννοεῖται, καὶ ἡ ἐξάριτος φύσις τῆς εὐεργετικῆς αὐτῶν τροφῆς. Καὶ μαλαταῦτα, εἴτε συνεπείᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πλημμυρῶν, μόνης, σπουδαιοτάτης πολλάκις, μάστιγος τῆς χώρας, εἴτε διότι ἡ ἀ-

νάπτυξις τῆς καλλιέργειας τοῦ βάμβακος καὶ τῆς ζαχαρέως ἀφῆρεσε πολλὰς γαίας, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καρπῶν πρότερον ἀνηκούσας, διὰ τὸν δεύτερον μᾶλλον ἢ διὰ τὸν πρῶτον λόγον, ἡ παραγωγὴ τοῦ προϊόντος τούτου ἠλαττώθη μᾶλλον κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους. Ἡ εἰσοδεία τοῦ 1873, ἐν παραδείγματι, περιορίσθη εἰς τρία ἑκατομμύρια περίπου κοιλῶν K) πόλεως σίτου, δύο καὶ ἡμισυ ἑκατομμύρια μόνον κοιλῶν κουκίων, 250,000 κοιλῶν κριθῆς καὶ 120,000 φακῆς. Ἀλλ' ἡ εἰσοδεία ἐκείνη ἐβλάφθη καὶ ἐκ τῆς εἰς πολλὰ μέρη ἐκτάκτου ἀποχωρήσεως τῶν ὕδατων τοῦ τροφοδότη ποταμοῦ.

Δύο ἕτερα σπουδαῖα τῆς Αἰγύπτου προϊόντα εἶναι οἱ βαμβακόσποροι καὶ ἡ ζάχαρις. Ἡ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐξαγωγή τῶν βαμβακοςπόρων ἐφθασεν εἰς 1,334,223 ἀρδέπια, ἑπτὰ τοῦτέστι περίπου ἑκατομμύρια κοιλῶν K) πόλεως, ἡ δὲ τῆς ζαχαρέως εἰς 600,000 κανταρίων Αἰγύπτου. Εἶναι ἀπίστευτος ἡ ἀνάπτυξις τὴν ὁποίαν, τοῦ τελευταίου ἰδίως τούτου προϊόντος ἡ καλλιέργεια ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι σήμερον. Πρὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἡ Αἴγυπτος δὲν παρήγεν οὔτε τὸ δέκατον, οὔτε τὸ εἰκοστὸν τοῦ νῦν παραγομένου ποσοῦ, ὕπερ μόλις φθάνει μαλονότουτο εἰς τὸ εἰκοστὸν πέμπτον τῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑδρόγειον κατ' ἔτος δαπανωμένης ποσότητος ζαχαρέως, ἀνερχομένης εἰς 45,000,000 κανταρίων. Τὸ δὲ οὐσιωδέστερον καὶ μᾶλλον εὐχάριστον εἶναι, ὅτι ἡ ἤδη τὴν καλλιέργειαν τῆς ζαχαρέως ἐπιδιώκουσα ἐν Αἰγύπτῳ μεγάλη Εὐρωπαϊκὴ ἔταιρία, τοσοῦτον καλῶς ὀργανίσθη καὶ ἐπεξέτεινε πολλαχοῦ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, ὥστε ἀναμφίβολον ὅτι ἐντὸς χρόνου μικροῦ τὸ παραγόμενον νῦν ποσὸν θέλει διπλασιασθῇ.

Ἔρχεται κατόπιν ὁ καφῆς (Μόκα), πασίγνωστος διὰ τὸ ἐκλεκτὸν τῆς ποιότητος αὐτοῦ, ἔρχεται τὸ κόμμιον, ἔρχονται τὰ δέρματα, οἱ ἐλεφαντόδοντες, ὁ κηρὸς, ὁ λιθῆνος, ὁ μόσχος, ὁστρακα χελώνης, φοίνικες, ὄξυφοίνικες, μάνναι, μαλλία, πτε-

(*) Τοιοῦτόν τι συνέβη ἐσχάτως ἔτι, καὶ ὑπὸ περιέργου μάλιστα καὶ ἀστείου συνοδευθέν ἐπεισοδίου. Περὶ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου βράχθαι καὶ διαρκεῖς κατέπεσαν βροχαί. Ἀραβὶς προφήτης εἶχεν ἀναγγεῖλαι εἰδὸς τι δευτέρου κατακλυσμοῦ, διὰ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν βροχῶν πολλοὶ Ἀραβες ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ Καίρου, ὥπως σωθῶσι. Καὶ ἐπανήλθον μετὰ τὰς βροχάς, ἀμοιβαίως συγχάιροντες ἀλλήλοις ἐπὶ τῇ ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀπαλλαγῇ. Πολλοὶ, εἰδικὸι περὶ τὰ τοιαῦτα, ἀπέδωκαν τὰς διαρκεῖς ταύτας βροχάς εἰς τοὺς μεγάλους ἐκ τῆς ἑορτῆς τοῦ Κουρδάν-Βαίραμίου πυροβολισμοὺς τῶν Ἀράβων καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀφθονον δηλητηρίαν τῆς ἀτμοσφαίρας δι' ὁσμῆς πυρίτιδος. Γάλλος τῶνόντι ἐπιστήμων ὑπεστήριξεν, ὅτι μετὰ διηνεκεῖς καὶ ἀφθότους, ἐν ὥρᾳ νηνεμίας ἰδίως, πυροβολισμοὺς, ἐπέρχονται τακτικῶς σχεδὸν ὑετοί. Καὶ ἡ ἐν Σολφερίνῳ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Αὐστριακῶν ἐπελθοῦσα βραχὴ βροχὴ ἀπεδόθη εἰς τὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀκατάπαυστον πυροβολισμόν.

ρὰ καὶ πλείστα ἄλλα δευτερεύοντα εἶδη, ἅτινα ἀπολύτως δυσχερὲς ν' ἀπαριθμήσῃ τις ἀκριβῶς ὅλα ἐνταῦθα. Ἐὰν ἡ Σικελία, ὁ ἄλλοτε τῆς Ῥώμης μόνος τροφοδότης, τριάκοντα ὀκτὼ διάφορα προϊόντα παράγουσα, θεωρεῖται ἡ γονιμώτερον ἐν Εὐρώπῃ ἔδαφος προσφέρουσα χώρα, ἡ Αἴγυπτος, ὅπως σήμερον ἀνεπτύχθη, τὴν ὑπερβαίνει καὶ καθόσον ἀφορᾷ τῶν παραγομένων προϊόντων τὸ ποικίλον, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει συμβαδίζει μετ' αὐτῆς. Καὶ ὅμως, τῆς μὲν ζωηφόρος ἀρτηρία εἶναι τὸ ὑπὸ τὰ πρῶτα στρώματα τῆς γῆς φωλεῦον πῦρ, τῆς δὲ, ἐνὸς μεγάλου ποταμοῦ τὸ ἄκρον ἀντίθετον τοῦ πυρὸς στοιχείον ὕδωρ! Ὅποῦται μυστηριώδεις τῆς φύσεως ἀντιθέσεις!

Ἐν μέσῳ τοσαύτης ἐδάφους γονιμότητος, ἐν μέσῳ προπάντων τοιαύτης διαρκοῦς καὶ ἐξησφαλισμένης παραγωγῆς, εἰς ὑπῆρχεν ἔτι πρὸς μείζονα ὕλικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον φραγμός, καὶ ὁ φραγμὸς οὗτος κατέπεσεν ἤδη ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς τὴν ἀνάματον κοπίδα. Ἡ διώρυξις τοῦ ἱσθμοῦ τοῦ Σουέζ, αὕτη ἡ λύσις ἐνὸς τῶν μεγαλητέρων προαιωνίων προβλημάτων, αὕτη ἡ τῶν τέως κεχωρισμένων θαλασσῶν καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν κόσμων προσέγγισις καὶ ἐνωσις, ἀφ' ἐνὸς μὲν, ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε μίαν ἀξιόλογον πόλιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ προώρισται νὰ δώσῃ νέαν ἑκτασιν καὶ ζωὴν εἰς τῆς Αἰγύπτου ὅλης τὸ ἐμπόριον. Ταῦτα δ' ἄλλως τε εἶναι τὰ μερικὰ τοῦ ἔργου ἀποτελέσματα, ἀπέναντι τῶν γενικῶν ἅτινα, ἐὰν ὅχι συντόμως, βραδύτερον μολαταῦτα, ἀδύνατον νὰ μὴ μετατρέψωσι ριζηδὸν τοῦ λοιποῦ ἄλλου κόσμου τὸ ἐμπόριον. Τὸ Σαῖδ εἶναι εἰς δεύτερος φανὸς, τὸν ὁποῖον ὁ ἐπιχειρηματίας νοῦς τῶν νεωτέρων αἰώνων ἠναψεν ἀπέναντι τοῦ πρὸ 2,200 περίπου ἐτῶν ὑπὸ νοῦς δορυκτῆτος στηθέντος. Ἡ σπουδαία μεταξὺ τῶν δύο διαφορὰ εἶναι, ὅτι τὴν μὲν τὸν τότε φανὸν ἀνάψασκν χεῖρα δικήθυγον σκοποὶ πολέμων καὶ κατακτῆσεως, τὴν δὲ τὸν νεώτερον, εἰρήνης καὶ ὕλικῆς εὐημερίας καὶ προόδου.

Ὑπάρχουσι βεβαίως πολλὰ ἔτι ἐν τῷ ἑσωτερικῷ τῆς Αἰγύπτου μέρει, μ' ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς χώρας ἦν κατοικοῦσι, παλάκις λιμώττοντα, τακτικῶς δὲ σχεδὸν ἐν ἐσχάτῃ ἀθλιότητι καὶ κτηνώδει ὑπάρξει σηπόμενα. Καὶ ὁ γράφων ταῦτα, παραπλέων τὸν πλουτοφόρον ποταμὸν, ὅτε ἄλλοτε εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὴν Αἴγυπτον, μετ' ἄλγους καὶ φρίκης παρετήρει οἰκογενεῖας ὀλοκλήρους, γυμνάς ἢ μὲ ὀλίγα σεσηπότα ῥάκη κεκαλυμμένας, δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐν ὑπαίθρῳ, ὡς κτήνη βιούσας· καὶ ἄλλα χειρότερα ἤκουσε περὶ τῶν εἰς τὰ ἐνδότερα νομάδων φυλῶν. Πλὴν, ὅπως ἀρχόμενος εἶπον, ἡ ἀφέλτερος αὕτη κατὰστασις, ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ Ἀραβὸς ἐρριζωμένη, μετὰ χρόνους μακροὺς θέλει μόλις διορθωθῇ. Μὲ τὴν ταχύτητα ἄλλως τε δι' ἧς ἤδη πνέει πρὸς ὅλα τοῦ κόσμου τὰ σημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ ὁ ἄνεμος, ἴσως ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ πνοὴ φθάσῃ καὶ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἀφρικανικῆς Ἡπείρου ἦττον βραδέως, παρ' ὅσον, ἐκ τῆς βαρβάρου καταστάσεως τῶν λαῶν αὐτῶν κρίνοντες σήμερον, φοβούμεθα.

Ἡ Αἴγυπτος διήλθεν ἐσχάτως κρίσιν ἐμπορικὴν, σπουδαίως πτοήσασαν καὶ ταραξάσαν τὸν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἐμπορικὸν κόσμον, ἀσυνείθιστον σχεδὸν πρὸς τὰ τοιαῦτα. Εἶναι χρεῖα νὰ προσθέσῃ τις ὅτι ἡ κρίσις αὕτη, καὶ νῦν ἔτι σχεδὸν ὑφίσταμένη, ἀπορρέει κατὰ πλείστον ἐκ τῆς σπουδαίας χρηματικῆς κρίσεως, ἥτις ἐπὶ ὀκτὼ ἤδη μῆνας μαστίζει τὴν Κ]πόλιν; Ὑπῆρξαν ἄλλως τε καὶ ἄλλα αἷτια, σχετιζόμενα μὲ τὰς ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τῶν ἐμπόρων ὑποχρεώσεις, ἐκτείναντα τῆς ἐμπορικῆς ταύτης ἀνεμοζάλης τὸν κύκλον, σμικρυνόμενον μολαταῦτα ἤδη, ἕωσοῦ ἐξ ὀλοκλήρου διαλυθῇ. Ὅ,τι δὲ ἰδίως ἀποτελεῖ τὴν βάσιν καὶ ἀξίαν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἐμπορίου, δὲν εἶναι, οὔτε ὁ πλοῦτος τῆς χώρας, οὔτε τῶν προϊόντων τὸ ἐκλεκτὸν, οὔτε ὁ μέγας κύκλος τῶν ἰδιωτικῶν ἢ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως συναλλαγῶν· εἶναι, ὅτι κυριωτέρα δεξαμενὴ ἐν

ἢ χύνεται τῆς Αἰγύπτου ὁ πλοῦτος, εἶναι ἡ Ἀγγλία ἐκεῖ στέλλονται τὰ 4]5 σχεδὸν τῶν Αἰγυπτιακῶν προϊόντων καὶ μετὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους διενεργοῦνται αἱ πλείσται τῶν συναλλαγῶν. Ἐκτὸς δ' ὅτι συναλλάσσονται μετὰ τοῦ ἀσφαλεστέρου καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν ἔθνων ἀπηλλαγμένου κινδύνων ἐσωτερικῶν ταραχῶν, ἔχουσιν ἀπέναντι αὐτῶν καὶ σύστημα ἀπλοῦν καὶ εὐθὲς ἐμπορικόν, ὁποῖον τὸ Ἀγγλικόν οὔτε εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ διέρχωνται διὰ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἐλαστικοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγοραστῶν μεροληπτικοῦ συστήματος. Ἢ δὲ μετὰ τοῦ ἀρίστου ἐκείνου τῶν λαῶν διδασκάλου συνάφεια καὶ στενὴ ἐμπορικὴ σχέσις ἐνεργεῖ καὶ κατὰ πολλὰ ἄλλα ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐμπορευομένων ξένων λαῶν. Ἐὰν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Ἕλληνες πολλάκις διεκρίθησαν ἐπὶ πατριωτισμῷ καὶ αἰσθημάτων λεπτότητι, εἰτὰς μετὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους στενὰς σχέσεις καὶ τὴν ἐντεῦθεν μὲν ὁμορφωσιν τοῦ χαρακτῆρος ἐφείλουσι κατὰ πολὺ τὴν ὑψηλότεραν βαθμίδα, ἐφ' ἧς ἐξέχουσι πολλῶν ἄλλων ἀλλαχού, λειπομένων δυστυχῶς, ὁμογενῶν ὑπὸ τοῦ ἐθνισμοῦ τὴν ἐποψίν. B.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

ΥΠΟ ΦΥΣΙΚΗΝ ΤΕ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ.

ΜΕΡΟΣ Α'.

Ἐν τῷ Α'. Μέρει τῆς παρούσης Πραγματείας θέλομεν διαλάβει συγκριτικῶς περὶ τῶν διανοητικῶν δυνάμεων ἀμφοτέρων τῶν γενῶν. ἐν δὲ τῷ Β'. ἰδιαιτέρον περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς γυναικός.

Ἐπὶ πολὺ ἠμφισβητήθη τὸ ζήτημα, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἀπεφασίσθη ἂν δηλαδὴ ἡ φυσικὴ διάνοια τῆς γυναικός, κατὰ τὸ φυσικὸν αὐ-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Β'.)

τῆς μέτρον καὶ τὴν δύνάμιν θεωρουμένη εἶναι ἴση ἢ ὑποδεεστέρα τῆς τοῦ ἀνδρός, καὶ ἂν, ἀμφοτέρων τῶν γενῶν εἰς τὴν αὐτὴν καλλιέργειαν καθυποβαλλομένων καὶ ἐν ταῖς αὐταῖς περιστάσεσι τιθεμένων, ἤθελεν ἐνυπάρχει εἰδικὴ τις διαφορὰ ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα ἑκατέρου. Δι' ἰσχυρίσθησάν τινες ὅτι αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις τῆς γυναικός εἰσὶ καθ' ὅλα ὅμαιαι πρὸς τὰς τοῦ ἀνδρός ὅτι ἀπαιτεῖται μόνον ἀνατροφή καὶ περιστάσεις ὅπως ἀναγάγῳσιν αὐτὰς εἰς ἐνέργειαν, καὶ ὅτι τὰ παραδεδεγμένα κοινωνικὰ ἔθιμα καὶ ἔθη, ἀπονέμοντα αὐτῇ κατωτέραν θέσιν καὶ ἀποστρεφόντα αὐτὴν τῶν μέσων τῆς καλλιεργείας τοῦ νοῦς ἅπερ κέκμηται τὸ ἕτερον γένος, ἐνεποίησαν τὸ μέγα ἀδίκημα, ὅπερ ἐπικαλεῖται κατ' αὐτοὺς σπουδαίαν καὶ ταχεῖαν τὴν διόρθωσιν. Ἄλλοι ἄφ' ἑτέρου διατείνονται ὅτι ἡ γυναικεῖα διάνοια ἐστὶ φυσικῶς κατωτέρα τῇ δυνάμει, καὶ ὅτι ἡ γυνὴ προωρισμένη οὕσα ὅπως διάφορον κατέχη θέσιν ἐν τῇ κοινῇ, αἱ διανοητικαὶ αὐτῆς δυνάμεις πρᾶσημώσθησαν ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τὰς περιστάσεις ἐν αἷς εὐρίσκεται τεθειμένη. Οἱ μὲν βεβαιοῦσιν ὅτι αἱ γυναῖκες δύνανται νὰ κατασταθῶσιν ἐξίσου διάσημοι φιλόσοφοι, πολιτικοί, τεχνίται, ζωγράφοι καὶ γλύπται ὡς καὶ οἱ ἄνδρες, καὶ ὅτι τὸ πρὸς τὰς τιμὰς καὶ τὰς διακρίσεις στάδιον ὧφειλε νὰ ᾔῃαι ἐπίσης κοινὸν εἰς ἀμφοτέρους. Οἱ δὲ, ὅτι οὐδεμία διδασκαλία ἢ ἀνατροφή δύναται νὰ κανονίσῃ τὸν γυναικεῖον νοῦν οὕτως ὥστε νὰ συμβαδίζῃ ἐπιτυχῶς μετὰ τῶν ἀνωτέρων τοῦ ἀνδρός διανοητικῶν δυνάμεων.

Οὐδόλως δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ τὸ ὅτι πραγματικῶς ἐνυπάρχει ἐναργὲς διαφορὰ ὡς πρὸς τὰς ὑφ' ἑστώσας διαδηλώσεις τοῦ νοῦς ἐν ταῖς δύο γένεσιν, ἀλλ' ἐφείλομεν ὡσαύτως καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οὐκ ὀλίγη διαφορὰ ἐνυπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφήν καὶ τὰς περιστάσεις ἐν αἷς ἀμφοτέρω εἰσὶ σχετικῶς τεθειμένα. Πρὶν λοιπὸν ἢ παραλληλισμὸν τινα διαχαράξωμεν ἢ τὴν πλάστιγγα βραστάσωμεν, ἐφείλομεν ἵνα ποιήσωμεν τὴν δέουσαν παραχώρησιν ἀπέναντι τῆς ἐλαττωματικῆς διανοητικῆς καλλιεργείας τῆς